

FRIEDRICH NIETZSCHE JÉNÁBAN, Németország, 1889

*»A SZENVEDÉS látványa jót tesz,
a szenvedés előidézése pedig még jobb «*

NIETZSCHÉRŐL

VICTOR SVANBERG

AZ ÉLET legbelsőbb lényege a harc. A fennmaradásért folytatott küzdelem azonban egész mást jelent Nietzsche számára, mint a megrogzött darwinistáknak. Szerintük ugyanis az egyes faj egyedei között verseny alakul ki, ha megváltozott környezeti körülményekhez kell alkalmazkodni. Ezt a nézőpontot Nietzsche megvetően elutasítja. Az ő felfogásában a hajtóerő belülről fakad. A nagy romantikus pesszimiztától, Schopenhauertől megtanulta, hogy az élet az akaratban gyökeredzik. Schopenhauer fogalomtárában az akarat negatív. Nietzsche átírja, ellenkező előjelűvé teszi ezt az értékelést. A hatalom akarása, a hatalomvágy univerzális, nem érdemes vele szembeállni. Az életet olyannak kell elfogadni, amilyen: keménynek és szörnyűnek. Mégis élveznünk kell az életünket, akár egy játékot.

Legolvasottabb könyvében, az *Imígyen szóla Zarathustrában* profétai komolysággal éppen ennek a játéknak szenteli magát. Frappáns aforizmák gyűjteménye a beszédes című második Nietzsche-könyv, a *Túl jön és rosszon*. A kötet egyik fejezetének címe: A morál eredete.

Hogyan jöhetett létre a morál, ha nem több mint pusztá álmokkép? Nietzsche több választ is ad erre a kérdésre; a válaszok némelyike már-már felháborítóan leegyszerűsíti a problematikát, néha kihívóan bagatellizálja, máskor finoman

körüljárva a kérdést. Az írás alapgondolata: az emberben rejlő vadállatot kezes báránnyá szelídítették, a természetes ösztönöket a lélek legsötétebb zugaiiba száműzve.

A folyamat egyidős az emberiséggel. A történelem hajnalán az emberi társadalom néhány uralkodóból és számos rabszolgából állt. Az urak, a nemesek, az előkelők a szuverén, öntörvényű ragadozókhöz hasonlatosak. Ösztöneiket szabadon, gátlátalanul kiélhetik. A bosszúvágy például olyan, mint a lapangó láz: ha szabad folyást engedünk neki, a láz megszűnik. A rabszolga kénytelen magába fojtani gyűlöletét, és ezzel saját magát mérgezi meg. Egy úr megteheti, hogy pusztá nagylelkűségből megkegyelmez ellenségének, hiszen lételeme a küzdelem. Túláradó hatalmasságának tudatában minden különösebb ok nélkül megbocsáthatja az igazságtalanságot. A rabszolga ezzel szemben erényt kovácsol abból a kényszerűségből, hogy az adománnyal takarékoskodik és a viszonzást számon tartja. Ezt nevezi szeretetnek. Végül már nem is tud különbséget tenni egyre halványuló gyűlölete és gondosan kiporciózott szeretete között. Így teremt magának istent, akit egyszerre gyűlöl és szeret.

A társadalmak egyre békésebbek lettek, és a vezető rétegek harci kedve is lanyhulni kezdett. A papok vezetésével – az új válfaja, ki inkább rókához, mint oroszlánhoz hasonlít – a rabszolgák fellázadnak, és elferdült értékrendjük, hazug erkölcsük felülkerekedik.

A vészterhes, mindent eldöntő lépést a zsidó Jézus teszi meg, amikor gyalázatos rabszolgahalált hal a kereszten, és üdvözülve, a szenvedés és a megbocsátás példaképévé válik. Az emberi állapot megszelídítése egyre gyorsabb tempóban zajlik, és egyre

JAPÁN HADIFOGOLY REGGELI TISZTÁLKODÁSA A „JERSEY” NEVŰ AMERIKAI HADIHAJÓN, 1944

» EGY úr megteheti,
hogy puszta nagylelkűségből
megkegyelmez ellenségének «

kezesebbé válva, az ember egyre boldogtalanabb. Nietzsche a szerencsétlenségek közé sorolja a részvétet, szabadságot, egyenlőséget és testvériséget, a demokráciát, az emancipációt, az „alacsonyrendű” fajok jogait, a hasznosság és a boldogság fogalmával való piszmogást; a művészetet, mert kábít és tom-pít; valamint a tudományt, objektivitásáért. Még az ateistáknak sem kegyelmez. Ők tagadják ugyan a keresztény istent, de istenükké fogadják az igazságot, vagy egyszerűen csak egy kérdőjelet. A papok hazugságai legalább célt adtak a sorvadózó hatalomvágnak, bár ez a cél az önfeladásban rejlett. Mára minden életerő és feszültség odalett, a fájdalom és az öröm ritmusa ellankadt, és nem maradt más, mint a félelem, a viszolygás és az undor. A nagy többség, a szürke tömeg, a csordaszellemű emberek gyülekezete pedig túlon túl emberi. Az ember az életvágy elvesztésével megérett a hanyatlásra.

Nietzsche nézete meglepően hasonlít Hegeléhez, amikor ki mondja: az élet minden egyes formája, még a legtökéletesebb is, arra ítéltetett, hogy ideje lejártával félreálljon az útból. Erről szól az elmúlás és újjászületés örök körforgásának törvénye. Az akaratát veszített mai ember át kell hogy adja a helyét ellentétének, a jövő erős akaratú emberének, az Übermenschnek...

FOGLYOK A HERERÓK NÉPÉBŐL, Német Délnyugat-Afrika, 1904

»A NÉMET FÖLDBIRTOKOSOK ÁLTAL megvásárolt mezőn időtlen idők óta élő őslakosság semmilyen módon nem vált hasznára a világ kultúrájának és gazdaságának... Nem volna igazságos, ha egy nép, mely semmit sem alkotott, fennmaradhatna. Nem létezhet olyan filantropia vagy fajelmélet, mely képes értelmes embereket meggyőzni arról, hogy Dél-Afrika valamely kaffer törzsének fennmaradása fontosabb az emberiség jövője szempontjából, mint a nagy európai nemzet, vagy a fehér faj egészének expanziója.«

[PAUL ROHRBACH: NÉMETORSZÁG VILÁGPOLITIKÁJA, 1912]

ORRMÉRET-FELVÉTEL RASSZBIOLÓGIAI OSZTÁLYOZÁS CÉLJÁBÓL, Németország, 1933

»AZ ÉLET *boldogabb volt a földön,
amikor az emberiség
még nem szégyellte a kegyetlenségét*«

NÉMET KATONA ZSIDÓ FÉRFIT LŐ AGYON EGY TÖMEGSÍR SZÉLÉN, Varsó, 1942

HITLERJUGEND, Morvaország, 1938

NŐK ÉS GYERMEKEK BÁNTALMAZÁSA ÉS MEGALÁZÁSA.
A NÉMETEK BEVONULÁSÁT KÖVETŐEN LEMBERGBEN MEGKEZDŐDNEK
A ZSIDÓ LAKOSSÁG ELLENI POGROMOK. Ukrajna, 1941

EGY NÉMET EGYSÉG a II. világháború alatt Jugoszláviában megtorló intézkedésként falvakat éget, a képen éppen foglyul ejtett partizánok és civilek kivégzésére sorakozik fel. A foglyok egy nagy szénakazalnak háttal, bekötött szemmel várják a golyót. A kivégzőosztag egyik fiatal katonája,

Joseph Schultz, megtagadja az ítélet-végrehajtást, és társai közül átáll a halálraítéltek közé. Ma valószínűleg mit sem tudnánk erről az eseményről, ha nem lenne fényképen megörökítve. Schultz egyik katonatársa készítette a felvételt 1941. július 20-án.